

Snacka om barnrätt

Avsnitt 4. Barnahus

Dona Hariri: Välkommen till *Snacka om barnrätt*, en podcast från länsstyrelsen i Stockholm om barns rättigheter och olika förutsättningar. Jag som leder samtalet heter Dona Hariri och är barnrättsjurist och i dag ska vi prata om Barnahus, där organisationer samverkar för barnets bästa när de har blivit utsatta för brott.

Patrik Cederlöf: Under år 2019 anmäldes i genomsnitt ungefär 70 misshandelsbrott per dag mot barn under 18 år i Sverige. Det motsvarade ungefär 30 procent av alla anmälda misshandelsbrott. Mörkertalet är stort, det är bara en mindre del av alla misshandelsbrott mot barn anmäls. Förutom misshandelsbrott utsätts barn för många andra typer av brott, såsom våldtäkt och andra sexualbrott, internetrelaterade sexuella övergrepp, samt olaga tvång, olaga frihetsberövande och olaga hot. De flesta av brotten mot barn sker i nära relation eller av en person som barnet är bekant med eller står i beroendeställning till. Samhällets förmåga att hantera brott mot barn och andra typer av samhällsproblem är starkt kopplad till hur olika aktörer samverkar med varandra.

I Stockholms län samverkar vi på olika nivåer och på olika sätt för att lösa samhällsutmaningar. Ett sätt att samverka på är att tillsammans ta fram strategier. Ett par exempel på detta är den nya länsstrategin för jämställdhetsintegrering *Ett jämställt Stockholm* och den regionala strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län med tillhörande handlingsplan. Strategierna omfattar både barn och vuxna.

Dona Hariri: Som ni just hörde i faktainslaget finns det en rad olika strategier så låt oss nu då titta på det mer konkreta samverkansarbetet ute i samhället. Vi ska prata om Barnahus. Med mig på länkt har jag två personer som jobbar på Barnahus, det är Maria Pettersson, Förundersökningsledare på Polisen och Lina Ljungholm som är barnläkare på på Region Stockholm. Varmt Välkomna till *Snacka om barnrätt*!

Lina Ljungholm: Tack!

Maria Pettersson: Tack så mycket!

Dona Hariri: Maria, jag tänker att vi ska börja med dig. Vad är Barnahus?

Maria Pettersson: Barnahus är ett ställe dit barn kan komma, där vi har en multidisciplinär samverkan för att få barnets bästa i fokus och där barnet ska kunna fångas upp både i det

psykosociala och den rättsliga processen. Det är ett ställe där vi erbjuder en barnvänlig miljö och som ska vara både fysiskt och psykologiskt för både barnet och deras familjer. Och Barnahus finns på ungefär trettiofem ställen i Sverige och i Region Stockholm finns fler än ett Barnahus. Men de skiljer sig lite från varandra, vad som ingår och vem som finansierar, hur stort det är och så vidare, mellan olika Barnahus. Jag arbetar på Barnahus Stockholm och det är en samverkan mellan Polisen, Åklagarmyndigheten, Stockholms stad och Region Stockholm. Vi arbetar mot hela Stockholms stad, Lidingö, Solna, Sundbyberg och Ekerös kommuner, så vi omfattar ungefär 1,2 miljoner invånare.

Dona Hariri: Hur går då ett ärende till hos er, jag tänker att man kommer dit med någon form av biträde eller hur, eller någon form av ombud?

Maria Pettersson: Ja, precis. Ett barn som har aktualiserats via en polisanmälan ska enligt det här Barnahussättet belysas i alla rummen och det som vi kallar för rum det är ju då brottet, det som polis och åklagare hanterar. Det är skyddet, det som socialtjänsten hanterar. Och det är den psykiska och fysiska och hälsan som då är sjukvården och BUP. Ofta kommer barn till oss tillsammans med det som kallas för en särskild företrädare, alltså en person som ersätter vårdnadshavarna i den här rättsprocessen om det är vårdnadshavarna som är misstänkta för brott. Annars kommer man med ett målsägarbiträde.

Dona Hariri: Och så kommer man dit som barn och så är ni en massa vuxna, viktiga aktörer där på plats, eller hur? Hur samverkar ni då med varandra?

Maria Pettersson: Innan vi kommer till att barnet ska höras, så har vi någonting som vi kallar för samråd eller någonting som vi kallar för minisamråd. Ett samråd är när vi träffas alla professionerna, de här som jag redan har nämnt, och pratar om barnet inför och planerar barnförhöret, delar information om barnet för att kunna belysa barnet utifrån alla rummen i Barnahus. Så vi har redan innan planerat för vad det här barnet behöver i form av stöd, om det ska göras läkarundersökningar, om de behöver stöd från socialtjänsten hela familjen inklusive då föräldrarna efter barnförhöret. Vid själva barnförhöret kommer barnet ofta, som jag sa, tillsammans med en särskild företrädare och ofta någon från skolan som följer med som trygghetsperson. Och sedan är vi där, polisen, åklagaren och socialtjänsten tillsammans och lyssnar på vad barnet har att berätta, då sitter någon från polisen tillsammans med barnet och pratar och de andra sitter i ett rum bredvid och lyssnar på samtalet.

Dona Hariri: Lina, du är barnläkare och du är också en av de aktörer som möter de här barnen. Hur skapar du men också ni en känsla av trygghet för barnen när de kommer in till er?

Lina Ljungholm: Jag tänker att en viktig del av det är förberedelser, att vi får reda på så mycket som möjligt om barnets situation och om barnet har en språkstörning eller om barnet har svårt för nya personer, enskilda faktorer som kan spela en ganska stor roll för att barnet ska känna sig tryggt. Sedan när barnet kommer till oss på barnskyddsteamet för en läkarundersökning så har vi gjort så att vi träffar barnet först tillsammans med sin särskilda företrädare och trygghetspersonen och berättar hur det ska gå till, lugnt och utifrån barnets ålder. Vi har också väldigt barnanpassade lokaler, vi har ganska mycket leksaker för de yngre barnen. Ibland spenderar vi lite tid tillsammans med barnen inför undersökningen i fall att de är lite stressade eller oroliga och då brukar det gå jättebra.

Dona Hariri: Och undersökningen sker oftast då i Barnhuset så att säga, alltså på plats?

Lina Ljungholm: Ja, det är egentligen tanken att allt ska ske i samma byggnad, på samma dag.

Dona Hariri: Sedan ska man vara helt ärlig här med att vi alla bär ju såklart på fördomar och påverkas av vår omgivning och stereotypa bilder av vem som är barnet, flicka, pojke, normer. Hur skulle du säga att det påverkar dina möten med de här barnen?

Lina Ljungholm: Självklart har vi alla förutfattade meningar och fördomar som man får försöka lyfta och medvetandegöra, både på personlig nivå och på gruppnivå. Det gör vi bland annat genom att prata igenom vad vi ska fråga barnen om och hur undersökningarna ska se ut. Vi är alltid två stycken när vi gör undersökningarna så att man kan påminna varandra.

Dona Hariri: Och i de fall det finns vårdnadshavare och med alla dessa fördomar vi bär på där, hur möter ni dem?

Lina Ljungholm: Jag skulle säga att det är ganska sällan som vi har vårdnadshavare tillsammans med barnen här på Barnhuset men det händer förstås. Jag tror att det är viktigt att man tillsammans även utanför undersökningssituationen jobbar med formuleringar och frågeställningar så att man inte lutar sig tillbaka på sin autopilot för mycket. Jag tror också att det är jätteviktigt att vi verkligen försöker hålla oss ifrån att gissa hur saker har gått till och vem och varför, utan tänka att det vi ska göra nu är att vi ska höra barnets berättelse och vi ska göra en bra undersökning och möta de här föräldrarna som faktiskt oavsett i vilken situation de har varit i tidigare ju också är föräldrar som bryr sig om sina barn som är med. Jag tänker att man får försöka förhålla sig ganska neutral inför vad som kan ha hänt och varför.

Dona Hariri: En fråga både till dig Lina och till Maria, nu när barnkonventionen blev lag i januari år 2020, skulle ni säga att den på något sätt har förändrat ert arbete när det kommer till

att möta barn unga? Har ni satt strukturer, metoder för samtal och möten med unga? Vi börjar med dig Maria, vad säger du?

Maria Pettersson: Egentligen inte, det här är någonting som många av oss har efterfrågat, skulle jag säga, det här med att sätta barnet i fokus och att tänka på barnets bästa. Så just i utredningarna eller barnförhörssituationerna har det varit vårt fokus ganska länge och även i samverkan, vad blir bäst för barnet och hur ska vi tänka. Det betyder inte att allt är perfekt eller att rättsprocessen för barn är perfekt men vi har inte ändrat så mycket på vårt arbetssätt.

Dona Hariri: Lina, vad säger du, har du behöver ställa om eller tänka nytt nu när barnkonventionen är lag?

Lina Ljungholm: Jag skulle nog säga att vi inte har ändrat så mycket eftersom den här diskussionen har varit pågående under lång tid, både inom vårt barnskyddsteam och de andra barnskyddsteamerna i landet. Det har funnits en stark önskan att implementera just barnkonventionen i egentligen alla kontakter vi har tillsammans med barn.

Maria Pettersson: Just det, så som jag förstår det upplever ni kanske då och använder er av barnkonventionen som verktyg för att driva på förändringar, större förändringar.

Lina Ljungholm: Ja.

Maria Pettersson: Ja, det skulle jag säga.

Dona Hariri: Om vi då fokuserar ännu mer på de här barnen, Maria, vilka barn är det du möter i ditt dagliga arbete på Barnahus?

Maria Pettersson: Ja det är ju alla typer av barn men vi arbetar med ärenden [som gäller] barn som är mellan 0 och 18 år, alltså barn i alla åldrar, och där den som är misstänkt för brott är över 18 år. Vi har inga ärenden med barn som misstänkta. De brott som det rör är i första hand brott som gäller våld eller sexualbrott där personen är i familj eller i beroendeställning till den som är misstänkt för brott. Beroendeställning betyder att det kan vara en tränare inom någon idrott eller en lärare, en fritidspedagog, förskollärare eller så. Sedan har vi även sexualbrott mot barn där det är någon vuxen förövare som inte måste vara någon inom familjen då.

Dona Hariri: Lina, finns det något särskilt fall som du minns? Jag misstänker att du har träffat väldigt många barn och har tagit del av många olika livsöden men finns det något fall som du inte riktigt har kunnat släppa och ofta ändå går tillbaka till?

Lina Ljungholm: Det som slår mig ofta och det som är svårt att släppa är att många barn är utsatta på så många sätt. Vi ser att det kan vara barn som återkommer till Barnahus, det finns en utredning gjord tidigare men så blir de aktuella på Barnahus senare också. Det kan också vara att det framkommer andra typer av våld och utsatthet när vi träffar barnen här. Utsattheten kan vara så stor och det kan vara under så lång tid och barn har inte riktigt någon möjlighet, inte samma möjlighet att styra sin situation heller.

Dona Hariri: Såklart är det oerhört problematiskt på alla sätt och vis och ett enormt misslyckande att barn och unga utsätts överhuvudtaget. Men om man ska vara lite mer personlig, och jag riktar den här frågan till er båda, hur känns det för er när ni träffar ett barn för andra, tredje, fjärde gången och ni ser att det här är ett barn som har återkommit till er och Barnahuset tidigare? Maria, vad säger du om det?

Maria Pettersson: Jag tycker alltid att det känns beklämmande när vi får in ärenden som vi vet att både vi och socialtjänsten har utrett. Det leder inte till någon rättslig process, vilket ju ibland kan vara svårt med just barnärenden, men det har uppenbarligen inte lett till att det har fångats upp tillräckligt någon annanstans heller. De insatser som är gjorda både från rättsväsendet och socialtjänst är inte tillräckliga utan barnen upplever exakt samma sak igen och återkommer, och det känns inte bra. Här handlar det om att vi i samverkan såklart måste ha respekt för varandras professioner, men det är också svårt ibland och vi behöver varandras processer. När det inte blir en rättslig process som går i mål så är det svagare för socialtjänsten och på samma sätt så behöver vi ju socialtjänsten som arbetar med insatser i familjer och skyddar barn, för att vi ska kunna få en rättslig process som fungerar.

Dona Hariri: Lina, utifrån din profession som barnläkare, hade du behövt någonting mer, någonting annat när det kommer till samverkan, för att göra ditt arbete inte nödvändigtvis bättre men för att det skulle kunna få ett annat och mer positivt utfall för de här barnen?

Lina Ljungholm: Jag tänker egentligen att den samrådsmodell som vi har är väldigt bra, när alla professioner är på plats och man inte skalar ner den modellen. Det som vi på barnskyddsteamet upplever är att vi skulle behöva ha något liknande samverkansmöte efter att barnen har varit här, därför att inte så sällan framkommer det mer information när barnen är här. Det kan vara information som är intressant för polisen men det är ganska ofta information som kanske mest är intressant för socialtjänsten, så där skulle vi vilja fördjupa samarbetet med den lokala socialtjänsten som sedan ska följa upp familjen utifrån vad som kommer fram.

Dona Hariri: Jag hör ju också att vi i det här samtalet benämner barn som om det vore en homogen grupp och så är det såklart inte, vi vet att barn har olika behov och jag tänker särskilt på barn med någon form av funktionsvariation exempelvis. Hur arbetar ni med de

barnen och de barnen som har blivit brottsutsatta och som har någon form av funktionsvariation? Vad säger du Lina, i dina möten som barnläkare?

Lina Ljungholm: Än en gång vill jag understryka betydelsen av förberedelse. Det betyder väldigt mycket att få reda på om ett barn till exempel har svårt att kommunicera och hur man i så fall kan kommunicera med barnet, om det finns en särskild trygghetsperson till exempel en resursperson i skolan eller liknande som barnet kan kommunicera bättre med än med personer som är med perifera för barnet. Jag skulle också säga att vi försöker i möjligaste mån att anpassa oss efter barnets egna behov, det vill säga att vi åker ut ibland till specialskolor för barn som blir väldigt otrygga när man kommer utanför sin bekanta miljö. Jag vet att det pågår ett projekt med bildstöd men det kanske du Maria kan berätta mer om?

Maria Pettersson: Till barn som behöver väldigt mycket förberedelse kan vi skicka bilder på oss själva i förväg så att de har sett hur vi ser ut, hur lokalerna ser ut. Det är framför allt i förklarandet av vad vi ska göra och vad Barnahuset är, vi kan inte använda det i själva förhörssituationen med att barn ska peka på bilder istället för att prata och så men vi använder det innan och efter förhör

Dona Hariri: Så bildstöd är att man på något sätt då ska skapa en trygghet och för att barnet då ska kunna känna sig välkommet på något vis genom att använda sig av bilder, är det vad det handlar om?

Maria Pettersson: Det är den ena delen men den andra delen med bildstöd är att för barn som behöver väldigt tydliga ramar så kan man lägga upp ett schema till exempel, för [att visa] att nu ska vi prata om en introduktion eller jag ska presentera mig, sedan ska vi introducera vad Barnahuset är, sedan ska vi prata om det som du är här för, sedan blir det en paus. Och så kan man också rycka bort de här lapparna om man sätter dem på kardborreband till exempel, så att barnet förstår precis var i processen vi är. Vi har också ibland med oss en klocka in, en ljudlös som inte tickar ner som en digital klocka utan mer som en pil, där man kan ställa in att nu ska vi prata i tjugo minuter och du kan titta på klockan hur lång tid det är kvar, för barn som har den typen av behov av ramar och struktur kring vad det är vi gör idag.

Dona Hariri: Går det att behandla, bemöta alla barn lika?

Maria Pettersson: Det är vår tanke att göra det, vi tänker oftast som barn och som lika barn, vi tänker inte på om det är pojkar eller flickor utan vi bemöter barnet och i själva förhörssituationen skulle jag säga att det går bra därför att den är också upplagd efter en viss struktur. Men det som sker runt omkring, i förberedelse, i mötet med barnet när vi presenterar oss och så, i det tror jag att vi som arbetar med barn också bär med oss olika saker som gör att

vi bemöter barnet omedvetet och utan att vi vill på olika sätt. Till exempel kan det kan handla om när man ska presentera sig för ett barn och skapa kontakt, vilket samtalsämne man väljer. Det kan också handla om vad man förväntar sig av barn i olika åldrar, sådana här underliggande ideer om att flickor kanske är mer utvecklade, att det underliggande finns förväntningar på flickor då om att [om man utgår från] pojkar och flickor i samma ålder, att det finns mer förväntningar på att flickor ska berätta, kunna sitta still och så vidare än vad det finns på pojkar.

Dona Hariri: Hur kommer ni då ifrån de här normerna och fördomarna, som vi alla bär på såklart på olika sätt? Hur arbetar ni för att ändå skapa ett så schyst, ärligt samtal som möjligt med de här barnen?

Maria Pettersson: Om vi håller oss till en modell kring hur ett barnförhör ska gå till, och det bygger väldigt mycket på att vi låter barnet prata och komma till tals, så tror jag också att vi kommer ifrån den där biten. Det gäller att bygga en struktur som så mycket som möjligt tar bort det här. Men det handlar förstås också om att lyfta det och våga prata om [det], behandlar jag personer på olika sätt? Det handlar också om våga och medvetandegöra frågor som vilket pronomen barn vill att vi ska använda när vi talar med dem och att inte förutsätta vem som är förövaren eller den misstänkta i ett ärende.

Dona Hariri: Maria, det finns ju Barnahus runt om i landet, hur skulle du säga att de skiljer sig från Barnahus Stockholm?

Maria Pettersson: Ja de skiljer sig ju åt lite olika [beroende på] vem det är som har organiserat och finansierat och det har även med storleken att göra. Men den stora saken skulle jag säga är att det är ganska få Barnahus, inget annat egentligen som jag känner till men det finns säkert, där vi har det som vår specifika arbetsplats alltså att vi utför allt vårt arbete därifrån i alla professioner. På många ställen finns en lokal som är uppbyggd ungefär som vår men poliser, åklagare, socialtjänst kommer alla dit och så finns det rum som de kan sitta i just när de är där, men det är inte deras permanenta arbetsplats. Och det gör att alla de här professionerna finns inte omkring hela tiden för att kunna prata på varje dag-basis om saker.

Dona Hariri: För jag tänker att Barnahus är en plats skapade på något sätt för att barn inte ska behöva slussas runt, att man ska kunna få den hjälp och det stöd man behöver direkt på plats och träffa de professioner man behöver på plats direkt, förhoppningsvis då samma dag. Är det någonting som då fattas skulle du säga i de andra Barnahusen eller finns det stödet ändå?

Maria Pettersson: Jag skulle säga att det finns delvis, jag skulle säga att socialtjänst och polis finns på plats men ibland måste barnen åka till andra platser för att göra de rättsmedicinska

undersökningarna, stödsamtalen sker inte heller i Barnahus lokaler i alla fall och då missar man en del av poängen med Barnahus att kunna göra allting på samma plats.

Dona Hariri: Lina, hur viktigt tycker du att det är att ett barn som har blivit utsatt för ett brott, oavsett vilket brott det är, faktiskt får träffa alla professioner direkt?

Lina Ljungholm: Jag tycker att det är jätteviktigt och jag skulle önska att fler barn fick tillgång till Barnahus och Barnahus alla fyra rum.

Dona Hariri: Och när ni beskriver Barnahus och dess funktion och alla dessa professioner och personer som finns för att ta emot barnet och stötta barnet så känns det verkligen som du är inne på Lina att det är någonting som alla barn borde ha rätt till. Vad är det då som gör att det finns skillnader, handlar det om brist i lagstiftningen, handlar det om att vi behöver politiska, tydliga riktlinjer, vart skulle ni säga att det brister? Maria vad säger du?

Maria Pettersson: Det handlar nog om lite olika saker beroende på var i landet man befinner sig. Det som är fördelen för Barnahus Stockholm, både för- och nackdel är ju att vi är ett väldigt stort upptagningsområde så att det går att samla alla professioner på heltid. På andra platser tror jag att det handlar om att det går inte att anställa personer på heltid för att sköta uppgifter som inte kräver heltid. Men det gäller också att få med alla på tåget, alltså att man har med socialtjänsten, regionen, polis och åklagare för att det ska fungera.

Dona Hariri: Och vad är det då som konkret behövs? Behöver vi lagstiftning, annan lagstiftning, behöver vi använda oss av barnkonventionen på andra sätt, behöver vi politiska riktlinjer? Vart brister det någonstans? För jag ser ju här att Barnahuset är väldigt viktigt, samverkan är viktig, det är bra och viktigt att barn inte slussas runt men ändå gör de det, i alla fall i vissa delar av landet. Lina, vad säger du?

Lina Ljungholm: Jag tror att det finns väldigt mycket att förbättra och bevara och sprida på samma gång. Framför allt måste fler barns berättelser höras, det vill säga vi behöver uppmärksamma att barn faktiskt far illa, vi som arbetar med barn inom egentligen alla områden i samhället behöver lära oss mer om barn som far illa, hur vi kan upptäcka det och hur vi kan prata om det. Därför att för att komma till Barnahus måste det här ha uppmärksammas och vidarebefordrats till både sociala myndigheter och till polisen, det är kanske det första, största steget. Det andra är egentligen, och det ser jag fram emot ganska mycket, vad som ska hända utifrån att barnkonventionen nu är lag, hur vi kan stärka barns skydd i hela samhället, barns rätt att bli hörda till exempel, barns rätt att kunna påverka sin situation och sitt liv.

Maria Pettersson: Det saknas också gemensamma riktlinjer och någon styrning för Barnahusverksamheten i landet, det finns det här Barnafriid i Linköping sedan år 2015 men det finns inte riktigt några gemensamma riktlinjer för vad ett Barnahus ska innehålla och vad Barnahus ska vara för att få kallas för Barnahus och det tycker jag är något som saknas. Men även om vi får fungerande Barnahus med alla professionerna som gör sitt arbete så har vi också den delen med vad som händer med de ärenden som hamnar i den rättsliga processen i domstol, det kan vi inte påverka från Barnahus men där finns också mer arbetet att göra för att barnen också ska få en bra rättslig process hela vägen till slutet.

Dona Hariri: Och vad skulle du säga fattas i den rättsliga processen?

Maria Pettersson: En sak som är svår är till exempel att vi spelar in alla våra förhör på video. Det är för barnets skull, är man under 15 år så ska man inte behöva komma till en rättegång och berätta sin historia där inför alla de som finns där. Men man tappar också mycket i barnets berättelse när de som ska bedöma barnet inte har barnet på plats utan ska se en video, man tappar mycket av det som är nyanser och så vidare och så har man då den misstänkta på plats och kan ta in mycket mer där. Jag har ingen bra lösning på hur vi ska göra med det men det är ju en del av det hela, att barnet måste vara så kompetent och förstå så mycket av vad som krävs av det, fast det inte har den förmågan om det är ett barn. Det är en jättesvår nöt att knäcka och det kräver väldigt mycket av de som ska sitta och bedöma det här i rätten.

Dona Hariri: Tror du att det här är en förändring vi kommer kunna se framöver nu med tanke på att barnkonventionen har blivit lag i Sverige?

Maria Pettersson: Jag tror att frågan kommer att lyftas, sedan är jag inte säker på vad den bästa lösningen på problemet är. Men jag tror att frågan kommer att lyftas mer, att det kommer att krävas mer kunskap och förståelse om hur barn fungerar, vad barn har för utvecklingsfaser och processer och så. Lite som den kunskapshöjning vi kanske har haft när det gäller mäns våld mot kvinnor och hur de processerna ser ut, där jag tycker ändå att rätten har tagit till sig ganska mycket av den kunskapen, så kanske det krävs även på det här området.

Dona Hariri: Så det är tydligt då att mer kunskap är ändå en förutsättning för att vi ska kunna leva upp till barnkonventionens bestämmelser och artiklar och inte minst om att beslut ska fattas då utifrån vad som är det bästa för det enskilda barnet.

Maria Pettersson: Ja, precis.

Dona Hariri: Maria och Lina, tack för att ni var med i podden *Snacka om barnrätt*.

Lina Ljungholm: Tack!

Maria Pettersson: Tack så mycket själv!

Dona Hariri: I dagens samtal med förundersökningsledaren Maria och barnläkaren Lina blev det väldigt tydligt att Barnahus Stockholm har en fungerande samverkansmodell. Barn som har blivit utsatta för brott ska inte dessutom behöva slussas runt.

Miss inte nästa avsnitt av *Snacka om barnrätt* som kommer handla om en skola för alla, om funktionsrätt i skolans värld.

Mitt namn är Dona Hariri, *Snacka om barnrätt* är en podcast från länsstyrelsen i Stockholm, producerad av Umami Produktion.